

Svoboda slova aneb Řekni to, a špatně se ti povede

Svoboda slova, *libertas verbi*, (též svoboda projevu) je svoboda vyjadřovat se bez cenzury a bez omezení. Není třeba dlouho přemýšlet a začínat složitými rozbory. Určitě se člověk každý den setká s názorem, zda to, či ono, je ještě považováno za svobodu slova či nikoliv. V rámci českého právního řádu je svoboda projevu (spolu s dalšími svobodami) zaručena Článkem 17 Listiny základních práv a svobod. Článek zaručuje svobodu projevu a právo na informace, nepřípustnost cenzury, právo vyjadřovat názory libovolným způsobem a svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu. Podle tohoto článku jsou též orgány veřejné správy povinny přiměřeně informovat o své činnosti. Nejsm si ale jist, zda to tak je, či ne.

„Svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhého.“ Prohlásil John Stuart Mil, anglický filosof a politik. Tím se svoboda slova omezuje čistě na projevení názoru, ovšem tzv. „v mezích“. Musíme rozlišit, zda jde ještě o svobodně projevený názor, či útok na nějakou osobu nebo skupinu. Podle mě je pomyslná hranice mezi nimi velice tenká či vůbec neexistuje. Stává se vám denně, že vyjádříte názor, ale díky češtině, která je plná dvojsmyslů, musíte hned dovysvětlit, jak jste jej mysleli.

Musím konstatovat, že neplatí svoboda slova pro všechny stejně. Jinak se může vyjadřovat obyčejný občan, a jinak vysoký politický činitel. Můžete projevit svůj názor veřejně? Já říkám ne. Jednou jde útok proti něčí osobě („tykadlový řidič“ Smetana), a jednou zase nevhodná recese (Breivik na tričku břeclavského školáka). Záleží na úhlu pohledu.

Po čtyřiceti jedna letech totality přišel rok 1989. Řádka dělnických prezidentů, v dnešní době nazývaných komunistickými pohlaváry, skončila a měla nastoupit nová linie prezidentů. V celé naší zemi se měla proměnit politická situace, tak i její geopolitická pozice. S příchodem nového, „lepšího“ režimu, měly přijít i nové výhody a svobody. Obecně se občanům ČR mělo ulehčit, a ČR se měla stát státem demokratickým, respektujícím občany, samostatným, a hlavně svobodným.

„Možná se ptáte, o jaké republice sním. Odpovídám: o republice samostatné, svobodné, demokratické, o republice hospodářsky prosperující a zároveň sociálně spravedlivé, zkrátka o republice lidské, která slouží člověku, a proto má naději, že i člověk poslouží jí. O republice všestranně vzdělaných lidí, protože bez nich nelze řešit žádný z našich problémů – lidských, ekonomických, ekologických, sociálních a politických.“

Prohlásil Václav Havel v projevu k 28. říjnu.

Dnes se mi zdá, jakoby pan prezident myslel svá slova z legrace. Očekávání roku 1989 nebyla vůbec naplněna. Zcela jistě ne v rámci svobod. Studentstvo si pod svobodou slova dnes představuje to, že „si bude vyřvávat, co chce“, a jakákoliv skutečnost, která jen vzdáleně připomíná ohrožení jejich materiálního života, je okamžitě odsouzena k zavržení. Svobodou slova se asi dnes již míní to, že se nikdo z mé generace nestydí okřiknout staršího člověka, že mu dlouho trvá zaplatit u pokladny v hypermarketu, že zabírá místo, ať si hledí svého. Toto je příklad svobody slova z pohledu mladých? Projevení svobodného názoru se vším všudy? Neomalenost a neúcta, nikoli svoboda slova.

Kolik úsilí, námahy a hlavně krve, strachu a smutku stálo vydobýt si svobody. Pod německou nadvládou. Pod sovětskou.

Když ve škole prohlásím, že se mi jevila sociální politika minulého režimu lepší než současného kapitalistického, proč jsem automaticky považován za šířitele komunismu, nevděčníka a člověka nezasluhujícího si ve „svobodné“ republice žít. Změnilo se něco? Ne! Dnes již samizdat není považován za obcházení cenzury, ale pokud ještě někdo význam termínu zná, je považován za čisté přepisování knih. I F.L. Věk je neznámou. Celá dvacetiletá šaškárna je jen výměnou barev a směru zleva doprava. Je zcela nepodstatné, co si kdo myslí, hlavní je, abychom se co nejvíce přiblížili Evropě, Západu, Americe. Vše je ovládáno kapitálem, lidskost a rozum jdou stranou. Svobody občanů jsou pošlapávány a pravdu má ten, kdo dá víc. Prohlásil jsem svobodně svůj názor? Nebo jsem levičácký pisálek? A co když jsem... Svobodně se projevuji, nebo agituji? Ne! Rozhodně agituji. Nesmím se opovážit něco takového říci. To by se mi špatně vedlo.

Svoboda slova v západním světě umírá. Ač většina lidí ještě požívá značnou svobodu projevu, právo, co bývalo téměř absolutní, se stává čím dál méně definovaným a méně na něj mohou spoléhat ti, kdo projevují kontroverzní politické nebo sociální názory. Úpadek svobody slova nepřichází od jednotlivého úderu, ale spíše od tisíců ztrhaných papírů z dobře míněných výjimek vymyšlených k udržení sociální harmonie.

Zde je část článku, za který jsem byl kritizován na škole. Pojednává o svobodě slova politických činitelů a občanů ČR v EU, o projevení svobodného názoru:

„Mně samotnému je záhadou, proč když jsme sotva pohřbili jedno „monstrum“ (jak všichni tvrdí) – SSSR. Proč hned okamžitě budujeme nové, neuvěřitelně podobné – Evropskou

unii. Čím vlastně je Evropská unie? Možná, že odpověď získáme prozkoumáním její sovětské verze. Sovětskému svazu vládlo 15 nevolených lidí, kteří se vzájemně dosazovali k moci a kteří se nezodpovídali nikomu. EU vládou dva tucty lidí, kteří se vzájemně dosazují k moci, setkávají se v tajnosti, nejsou odpovědní nikomu a my je nemůžeme sesadit. Můžeme namítnout, že EU má volený parlament. Ale Sovětský svaz měl taky parlament – Nejvyšší sovět. Ten však jenom razítkoval rozhodnutí Politbyra. Prakticky stejně jako to dělá Evropský parlament, zvláště když čas pro každou skupinu ve sněmovně je při rozpravě limitovaný a často činí pouhou jednu minutu na řečníka. V EU jsou stovky tisíc eurokratů, mají obrovské platy, svůj vlastní personál, služebnictvo, příplatky, a privilegia a doživotní imunitu před stíháním, a jen se přesouvají z jednoho křesla na jiné bez ohledu na to, co dokázali nebo v čem selhali. Není to přesně jako za sovětského režimu? Sovětský svaz byl velmi často udržován nátlakem a velmi často vojenskou okupací. Evropská unie není, uznejme, vytvářena vojenskou silou, ale ekonomickým nátlakem a šikanováním. K tomu, aby mohl Sovětský svaz dále existovat, musel se stále rozpínat dál a dál. Jakmile se přestal rozpínat, začal se rozpadat. To samé platí pro EU. Občany SSSR přesvědčovali, že smyslem Sovětskému svazu je vytvořit novou historickou entitu, sovětský lid. A že tedy musíme zapomenout naše národnosti, naše etnické tradice a zvyky. Zdá se že, totéž samé platí o EU. Nechce, abyste byli Brity, či Francouzi, chtějí abyste se stali novou evropskou entitou – Evropany. Potlačit naše národní citění a vytvořit mnohonárodní společenství. V Sovětském svazu tento systém po 73 letech vyústil ve více etických konfliktů než kdekoliv na světě (snad kromě Afriky). V SSSR bylo jedním z hlavních cílů zničení národního státu. A to přesně dnes můžeme vidět v Evropě. Brusel hodlá absorbovat národní státy, aby všechny zanikly. Korupce do SSSR prosákla shora a stejně tomu je v EU. Stejně nedemokratické postupy, které jsme viděli v SSSR, vzkvétají v dnešní EU. Kdo se staví na odpor, nebo nesouhlasí, je umlčován a trestán. Nic se nezměnilo. V SSSR byly gulagy. V EU existuje „intelektuální gulag“ označovaný jako „politická korektnost“. Kdykoli se někdo pokusí vykřiknout jiný než oficiálně povolený názor, je vyloučen ze společnosti. Začátek ztráty naší svobody. V SSSR chtěli federativní stát, aby zabránili válkám. EU tvrdí totéž. Zkrátka, oba systémy stojí na stejné ideologii. EU je starý sovětský model převlečený v západním kabátě. Ale stejně jako SSSR, spěje ke svému zániku EU, který si nese sama ve svém nitru. Bohužel, až se zhroutí, nejen podle euroskeptiků, zanechá za sebou zkázu a nám po ní zůstanou jen obrovské národnostní a hospodářské problémy. SSSR byl nereformovatelný. A totéž platí o EU. Ale alternativa k vládě dvou tuctů samozvaných vládců v Bruselu existuje. Říká se jí nezávislost. Nemusíme přijmout, co si pro

nás přichystali. Koneckonců nikdo se nás neptal, zda ten systém chceme. Naši budoucnost jsme již jednou zažili, naši dědové a nefungovalo to.“

Svobodně jsem projevil názor, nebo napsal filipiku proti našemu státu?

Ve škole na mě často nejen studenti, ale i útočí pedagogové kvůli mým polemikám a názorům na 20. století. Konkrétně příklady srovnání současnosti s totalitním režimem. Většinou však končí závěry, že nejsem vlastenec, a když se mi to tu nelíbí, ať jdu do Kremle za Putinem. Přitom já osobně a otevřeně můžu sám o sobě prohlásit, jako člen Československé obce legionářské (dále jen ČSoL) jednota 2 Brno, že se stavím k otázce státní více než vlastenecky. Zajímavé ale je, že na otázku, proč je 28. října státní svátek, dostávám od „největších“ vlastenců odpovědi: „Je volno,“ nebo „Nejde se do školy“. Nikdo z nich si již nepamatuje odkaz našich pradědů a stařečků, kteří zakusili tvrdou dobu Rakouska-Uherska. Jakoby všechny dnešní svobody byly jen bezobsažným faktem v učebnici dějepisu, „...že nějaký spisovatelé poslali dopis Ferdinandovi, nebo kdo to byl“. Hrdinství legií a boj o republiku, nebo Palach a samizdat jsou pro ně jen prázdná slova. „Něco“, co bylo. Místo rozumného nakládání s odpovědností a přijetí odpovědnosti, kterou s sebou, např. svoboda slova přináší, se raději všichni drží „rádobydogmat“ a plytkých polopravd, že demokracie je, že si můžu dělat, co chci, a kdy chci, a že svoboda slova znamená, že můžu vyřvávat, co se mi zlíbí.

Všechny praktiky se uplatňují i v politice. Státní činitelé překrucují svobody, jak potřebují a potvrzují jednoduchou pravdou. „*Svět se dělí na ty, kterými lze pohnout, na ty, kterými nelze, a na ty, kteří hýbají.*“ Kdokoliv se pokusí prosazovat vlastní názor, odlišný od „oficiálního“, s nímž nesouhlasí, je okamžitě umlčován, a nakonec se mnohdy podvolí většině. Stává se snad dnes svoboda slova Popelkou?

Už od raného starověku, kdy projevení svobodného názoru mnohdy znamenalo otevřenou rebelii a bylo trestáno smrtí, v lepším případě pak vězněním, se dodnes nic nezměnilo. Záleží na mnoha faktorech, a také na jejich správné interpretaci, ale na svobodný názor se dnes nikdo někoho neptá, a rozhodně není, zvláště v politice, ale i v životě vítaný.

Tadeáš Kratochvíl, Gymnázium Jana Blahoslava a Střední pedagogická škola, Přerov, Denisova 3, 752 51 Přerov